

Опубліковано: Україна: географічні проблеми сталого розвитку: Зб. наук. пр. В 4-х тт.. – К.: Обрії, 2004. – Т.3. – 330с. – С. 35-36.

АЛЬТЕРНАТИВНІ РІЗНОВИДИ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Кравченко Н.О.

Рада по вивченню продуктивних сил України

Екотуризм, як екологічно відповідальна подорож для вивчення природних зон і культури регіонів з метою пропаганди їх охорони та спрямування фінансових надходжень у місцеві громади, бере свій початок з 70-х років ХХ століття. Він виник одночасно в Південній Америці і Східній Африці, хоча і був зумовлений різними причинами. В Південній Америці науковці і активісти руху охорони природи були стурбовані швидким знищенням тропічних лісів. Тому приваблення туристів до цих природних районів почало розглядатись як економічна альтернатива вирубці лісів і гірничо-видобувній промисловості. В Східній Африці розвиток цього виду туризму був покликаний захистити місцеві общини, які виселяли за межі національних парків, та самі національні парки від браконьєрства з боку місцевих общин, для яких це заняття було чи не єдиним джерелом заробітку.

З іншого боку, змінювались смаки і уподобання самих туристів. Масовий пляжний туризм почав втрачати свою популярність. Початкове захоплення цим видом туристичних послуг як надійним джерелом валютних і фінансових надходжень до бюджетів, забезпечення зайнятості, стимулювання розвитку інфраструктури змінилось занепокоєнням щодо негативного впливу туризму на навколишнє середовище. У 1975 р. швейцарцем Й.Криппендорфом в книзі “Пожирачі ландшафту” було вперше порушено питання щодо негативного впливу туризму на природу. Згодом в зарубіжних журналах з’явилась низка праць, присвячених саме цій проблемі. Розвинені капіталістичні країни почали розглядати масовий туризм як не зовсім прийнятну стратегію розвитку також і з огляду на окремі негативні аспекти його соціально-культурного впливу (поширення наркоманії, проституції, венеричних захворювань, СНІДу тощо).

З відтоком лівової частки прибутків від масового туризму до розвинених капіталістичних країн та зростанням зовнішнього боргу увага країн, що розвиваються, також звернулася в бік екотуризму. Проведене в Південній Африці дослідження показало, що чистий прибуток від екотуризму був приблизно в 11 разів більшим, ніж від вирощування великої рогатої худоби на ранчо.

Таким чином, екотуризм став альтернативою не лише іншим галузям промисловості, але й самому традиційному туризму, а також дієвим засобом охорони навколишнього середовища і захисту місцевих громад країн, що розвиваються. Багато засад екотуризму збігалось із засадами концепції сталого розвитку, що з’явилась на початку 90-х років. В цей час прогресивна частина людства, стурбована зростаючим споживанням природних ресурсів та

глобальними екологічними проблемами, що загрожували обернутися на катастрофу, дійшла висновку, зробленого багато століть тому в Індії: “Природа – це не те, що ми отримали від пращурів, а те, що позичили у нащадків”. У цьому вислові відобразилась сучасна позиція прихильників сталого розвитку, які розглядали останній, як розвиток, що не загрожує повноцінному існуванню наступних поколінь. Ця концепція швидко стала провідною стратегією розвитку в багатьох країнах світу.

З огляду на вищевказані причини, екотуризм почав швидко набирати оберти. Згідно даних Світового Інституту Ресурсів, в той час як обсяги туризму взагалі зростають в темпі 4% на рік, екотуризму – більше, ніж на 10% щороку. І на сьогодні екотуризм є ядром економіки багатьох країн, що розвиваються. В деяких з них (Коста-Ріка, Танзанія і Кенія) він за обсягами грошових надходжень перевершує основні експортні галузі. В розвитку екотуризму зацікавлені не лише окремі країни, але й уся світова спільнота: Світове товариство охорони природи (IUCN), Всесвітня туристична організація (ВТО), Організація Об'єднаних Націй (ООН). 2002 р. був оголошений ООН Міжнародним роком екотуризму. Організуються наукові відділи, розробляються програми, створюються проекти, проводяться конференції з екотуризму. Лише в США налічується більш, ніж 2 десятки журналів, консультацій, фірм і університетських програм, що спеціалізуються на екологічному туризмі.

Почали братись до уваги інші, альтернативні масовому, м'які в природному відношенні види туризму. Так, популярними стали сільський, науковий, пригодницький туризм (деякі дослідники вважають їх різновидами екологічного туризму). В принципі, ці види подорожей були відомі людству з давніх давен, але популяризованими серед широких верств населення стали лише в 90-ті роки ХХ ст. Хвиля захоплення туризмом не могла оминати і колишні соціалістичні країни, де туризм взагалі вважався чимось другорядним. Світовий досвід показав, що туризм – це швидкі гроші. Тим актуальніше стала звучати тема туризму для постсоціалістичних країн, що опинились в економічній кризі, тим більше, що ці країни мають величезний туристичний потенціал. Україна – не виняток.

Наразі вона приділяє увагу залученню якомога більшої кількості туристів до користування туристичними послугами, які вона надає, тобто розвитку традиційного масового туризму. Але, як переконливо свідчить світовий досвід та попит споживачів, екотуризм - більш вдала стратегія розвитку. Тим більше, що екологічна ситуація в багатьох регіонах України несприятлива і потребує коштів, надходження яких екотуризм може швидко забезпечити. На користь екотуризму говорить і те, що, як зазначалось вище, його засади не суперечать засадам сталого розвитку, на шлях якого ступає все більша кількість країн світу, в т.ч. і Україна, яка вже має власну концепцію сталого розвитку. А існуюча у розвинених країнах мода на альтернативні види відпочинку і зростаючий інтерес до країн Східної Європи може стати непоганим шансом для України по просуванню вітчизняного турпродукту на світовий ринок туристичних послуг.

Слід відмітити, що в нашій державі робляться перші кроки щодо розвитку альтернативних видів туризму як на державному, так і на місцевому рівнях. Поступово удосконалюється законодавча база, у 1996 р. утворено Спілку сприяння розвитку сільського (зеленого) туризму, що об'єднує 14 регіональних осередків, які ведуть облік сільських господарств, готових зайнятися підприємництвом в галузі сільського туризму, проводять серед них освітньо-правову та інформаційну роботу, допомагають рекламувати цей вид турпродукту. На жаль, цих заходів недостатньо для того, щоб екологічні (сталі) види туризму в Україні одержали належний розвиток.